

כשלון מזהיר

אנו מניחים כי "הבימה" ידעה את אשר לפניו בשעה שהחליטה להציג את "בקץ הימים" מאת חיים הנו. יש לשער כי המחזה יהיה כשלון מבחינת הקופה. אם כן, ראוי "הבימה" להר- קרה. זה הוא כשלון שאינו רק כדאי אלא גם מחויב לגבי מוסד כזה.

מה עשתה "הבימה"? היא הגיחה לסופר (בלי ספק סופר גדול) להביע את דעותיו מעל במה. היא אפשרה לו לעשות זאת במיטב כוחה, בכל האמי- צעים שברשותה, החל בביומי וכלה במשחק. זה הדרך ליצירת דראמה עב- רית. הצלחה כמעט שלא היתה אפשרית לגבי סופר שלא אומן על מעשה הד- ראמה. הנו איננו דראמטורג. אבל חלף- ציות איננה מחוסרת סיכונים. מי שמת- ירא להסתכן לא יתחיל במאימה.

חיים הנו שגא את הגלות הוא יליד הגלות וחניכה, ומכיר אותה יפה. והוא שגא אותה. לדעתו היא מקור כל הרע. ישראל קיימת עתה בתמיכת הגולה. כמ- עט ודאי כי לולא תמיכת הגולה לא רק שלא היתה קמה אלא היתה כורעת תחתיה מיד עם היפסק תשלומיה. צריך אומץ לב רב בכדי לשלול בשעה כזאת את עצם קיומה של הגלות.

המחזה מראה לנו מה היא הגלות בשעה שבא אליה חזון הציונות. אין המחבר עוסק בציונות המאוחרת. הוא נוטל את תקופת שבתי צבי, בגטו ה- הודי של עיר גרמנית (המבורג?), ומ- נסה לנתח את תגובת היהודים לרעיון של הגירה לארץ ישראל.

בבית סוחר יהודי, יוסט (ברטנובו), גר חתנו, יוזפא (מסקין), לפני שמת- גלה הקונפליקט בין שנים אלה שומעים אנו קצת על האווירה השוורת בגטו לקראת הגאולה. פרצות, ספירות, ער- בוב חתומים, ופחד. ואנו מגלה יוסט ליוזפא כי אין בדעתו להגר יחד עם כל היהודים לארץ ישראל, אלא להשאר יהודי יחיד במדינה. אחרי כן רואים אנו עוד יהודים רבים המתכוננים לעשות כמו יוסט. עוד אויב אחד להגירה לא- רץ ישראל הוא המורה-הוראה המקומי (אמתי), המביע לנו בדיוק מה שאמר האדמו"ר ממונקאטש.

אבל כשלונו של יוזפא בעיני אושי הגטו בא גלל סבה אישית בהחלט. הוא היה מאוהב בבת הרב, יוטה (פנינה פרח) והוכרח לשאת את בת יוסט, אולק (שושנה רביד). אחרי שנעלם מביתו כש- כושה ימים מוצאת אותו אשתו אולק בחברת יוטה. אבי יוטה, הרב, משלח את בתו מביתו, ויוזפא מוחרם.

אין אנו מניחים גם לרנע כי סיפור אהבים זה הורכב על הנושא העקרי לצורך מתח, אבל מעשה הדראמה הוא כה חלש עד כי זה הוא הרושם. כי בכלל אין לנו לפנינו אנשים אלא טי- פוסים.

יוזפא מוצא לו מקום בין קבצני העיר. אלה מלגלים עליו. אבל הם רואים את מקורביו לשעבר באים להת- פייס אתו. והוא מסרב להתפייס, וזה מעורר בהם כבוד לאדם. ואו חותמים הקבצנים על הצהרתו של יוזפא להש- מדת הגטו. הוא מצרף אותם לתנועתו מתוך ידיעה ברורה שאין להם מושג מה כוונתו, וכי רק משנאתם לעשירי העיר מוכנים הם ללכת אחרו.

ואו שולח יוזפא את הקבצנים לה- עלות את הגטו באש.

פגם אחד גדול יש במחזה, והוא לשונו. חיים הנו כבר יושב אתנו פה כחצי יובל שנים ועדין אינו כותב עב- רית: הנפשות שבמחזה מדברות - הזויות. לשון יפה, אלא שאין אנו נזקקים לה. וכך צריך הקהל לשבת ולחרוג לעצמו כמעט כל משפט. זה יכול לה- יות משחק משעשע לאדם שעותותיו ב- יד, אבל אין הוא נוח כלל בשעת ישי- בה קפואה באולם, שלוש שעות רצופות. נוסף לזאת המחזה עצמו לקוי. מח- זה איננו רק ויכוחים. גם בכנסת נרד- מים לפעמים הצירים. והעלילה היא רחוקה מן השכל הישר עד כי אין משוכנעים באמתותה. מצבים מצבים ומחזה אין.

ובכל זאת, כאשר אמרנו, היה כדאי וכדאי גם לחובבי תיאטרון שיראו מה- זה זה. אין אנו מכירים את הגולה, אבל דומה כי המחבר מדבר מלב, את האמת שלו. זה תמיד כדאי לשמוע. וגם הביצוע נעשה בלב שלם. מס- קין וברטנובו עושים כמיטב יכולתם. ושושנה רביד, אם כי היא מחקה את רובינה (ללא צורך) יצרה דמות נאה (נאה היא גם כשלעצמה). דומה שהבי- מאי (פינקל) והשחקנים הבינו את המ- חבר וניסו לעזור לו בכנות גמורה. זה דבר נדיר ביותר במחזה מקורי.

כחובן - בחוץ-לארץ

32.000 איש האיזו לסימפוניו היש- ראלית של בן-חיים בקונצרט תחת כפת השמים, שנערך בניו יורק לפני שבועיים מטעם קרן נורמאן, ואשר שודר ברדיו וטלוויזיה בכל רחבי אמריקה. באותו קונ- צרט הופיע צינו פרנצסקאטי הכנר הצר- פתי, אשר ביקר בארץ ו"גויס" למען הציונות. כמו כן הופיע בקונצרט ז'ן פירס, הזמר הגדול, כוכב ה"מטרופוליטן" ששמו האמתי הוא יענקל פרלמן. פירס עומד לבקר בארץ בחודש הבא.

יהויכין סטוצ'בסקי, הקומפוזיטור ו- מחלוצי המוסיקה העברית, גמר זה עתה את כתיבת הסוויטה לפסנתר בשם "ממ- ראות הארץ" (החלקים: הגליל, הנגב, ירושלים והעמק). נגינת הבכורה של יצירה מקורית זאת של המוסיקאי היושב בקרבנו תתקיים (כמובן) - בשווייץ. אגב, לא מצאנו בתכניות הפסטיבל ל- מוסיקה יהודית הנערך עתה בארץ את שמו של סטוצ'בסקי (לעומת זה מוכר לנו ספרו של המוסיקאי הוה "דרכי ל- מוסיקה היהודית", שיצא לאור בוניה, בשנת 1926).

גיני והדולרים

מפי גיני טוראל שמענו: "כאשר ה- געתי לשהה התעופה כלוד ביחד עם אדי קאנטור היתה הרגשתי דומה לנו של סרגיי קוסביצקי בשעה שהוא בא לארץ ובאותו אירון - אדוארד ג'. רובינסון. העמונים והצלמים השאירו אותי בצל... כך גם קיבלו בשעתו את קוסביצקי, והמנצח אמר על כך: "מה אני לעומת הוליבוד?" ואילו אני אומרת: "מה אני לעומת 10 מיליון דולר?"

המותר בגרמנית?

השאלה העקרונית, "אמנות וגרמניה", עלתה השבוע על הפרק ביתר שאת וה- פכה לנושא כמעט סוער בחוגים המו- סיקליים ומוסיקליים למחצה בקשר לבי- צוע היצירה הנפלאה של גוסטאב מאהלר, "שיר האדמה" על ידי התזמורת הישרא- לית בשפה הגרמנית. (הופיע בפעם הראשונה עם התזמורת הטונור ההונגרי ארנסט גראי).

במסיבה שערכה התזמורת, גש- מעו כמה הערות עקצניות מצד המוזמנים, אך את ההערה העקצנית ביותר השמיע

פנינה פרח ומסקין... אבל היה כדאי

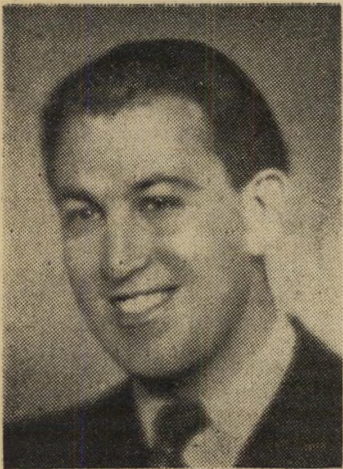

ברטנובו - זבת-עמי... לא תהיה קופה...

איש הג'רוזלם פוסט" (דוקא): "ומתי תזמין התזמורת את פורטוגלר? ". "ל- עולם לא", השיב מאהלר-קלשטיין, מ- וכיר התזמורת.

ואשר לביצוע היצירה בשפה הגרמנית, הוסבר הדבר כך: התזמורת שאלה את דעת אנשים בעלי מעמד במדינה והללו סברו כי אין להחרים את השפה הגרמנית על חשבון הערך האמנותי. ועל הכל - יש כבר תקדים והוא: אליזבט ברגנר, אשר לא רק הציגה בגרמנית אלא אף את הבריח החדשה קראה בפני הקהל הישרא- לי, וזכתה להצלחה כבירה ולקבלות פ- נים אצל שרים...

ששת השירים הנכללים בתוך יצירתו הגדולה של מאהלר, "שיר האדמה" (אולי יצירתו הגדולה ביותר) מקורם בשפה הסנינית ומחבריהם לייטאפו, ציינג'יטסי וואנג'ואלי, אך הם עובדו לפואימות בי- גרמנית (הנס בתנה), ולפיהן חיבר מאי

טנור ארנסט גראי פורטוגלר לא הוזמן.

הלך את היצירה, שהיא כעין פילוסופיה על קיום הבשר ודם.

אין ספק, כי מבחינה אמנותית גרידא יש ערך רב לטקסט המקורי (הגם שבאנו גליה ובאמריקה מבצעים את היצירה באנגלית). אלא השאלה אצלנו היא יותר מקיפה ונראה, כי יש צורך פעם לתמיד לקבוע עמדה "רשמית" ביחס לגרמנית, ביחס לנגינת יצירות ואגנר (ואולי אף ריכרד שטראוס). בימים של סחר עם גרמניה, קו אוירי עם אוסטריה, בשעה שבתל אביב מדברים גרמנית לא פחות מעברית, צריך לקבוע עמדה.

אשל לשפה הגרמנית ברחוב (ובמדה שהעתון משרת את הפרט בביתו) אין זו אלא "שאלה פרטית". אשר לוואגנר ושטראוס - אין ספק כי אנו מפסידים משהו גדול ונהדר שאין מנגנים אצלנו מוסיקה זאת (מאהלר, היה מומר, ובכל זאת אנו מהללים אותו, והוא לא המומר היחיד בין האמנים שקיבלנו וסלחנו. ו- אגנר היה מוסיקאי גאוני, מגדולי אמני הצלילים בכל התקופות, הוגה דעות, סופר לקוי, ואדם שפל. נוסף לזה הגי- לים משום מה לזכות את "חשבוננו" בעובדה שאדולף היטלר אהב את המוסי- קה שלו, בעיקר, כנראה, בשל השטויות למכביר, אשר בעלילות האופרות של ואגנר על הגרמנים העתיקים).

ואשר לשאלת הלשון הגרמנית של "שיר האדמה" למאהלר - מה היה אלו היו מבצעים אמנים מקומיים, ולא ליאור נרד ברנשטיין ו'ני טוראל? (מה אלו הופיע שחקן משלנו על במת "אהל" בת"א והיה קורא בגרמנית כדוגמת אלי- זבט ברגנר?) האם גם אז היינו מסכי- מים כי "מדת התרבות מחייבת הבנת?" מכל הפרשה הזאת נראית לנו שאלה זו החשובה ביותר. מכיוון שכדאי, כדאי מאד, לדעת אם אמנם שאלת עקרונ היא זו או נחיתות כלפי אמני חוץ?